

NEZÁKONNÝ A NEVHODNÝ OBSAH NA INTERNETU

Metodický materiál pro pedagogické pracovníky

Národní centrum bezpečnějšího internetu
2012

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

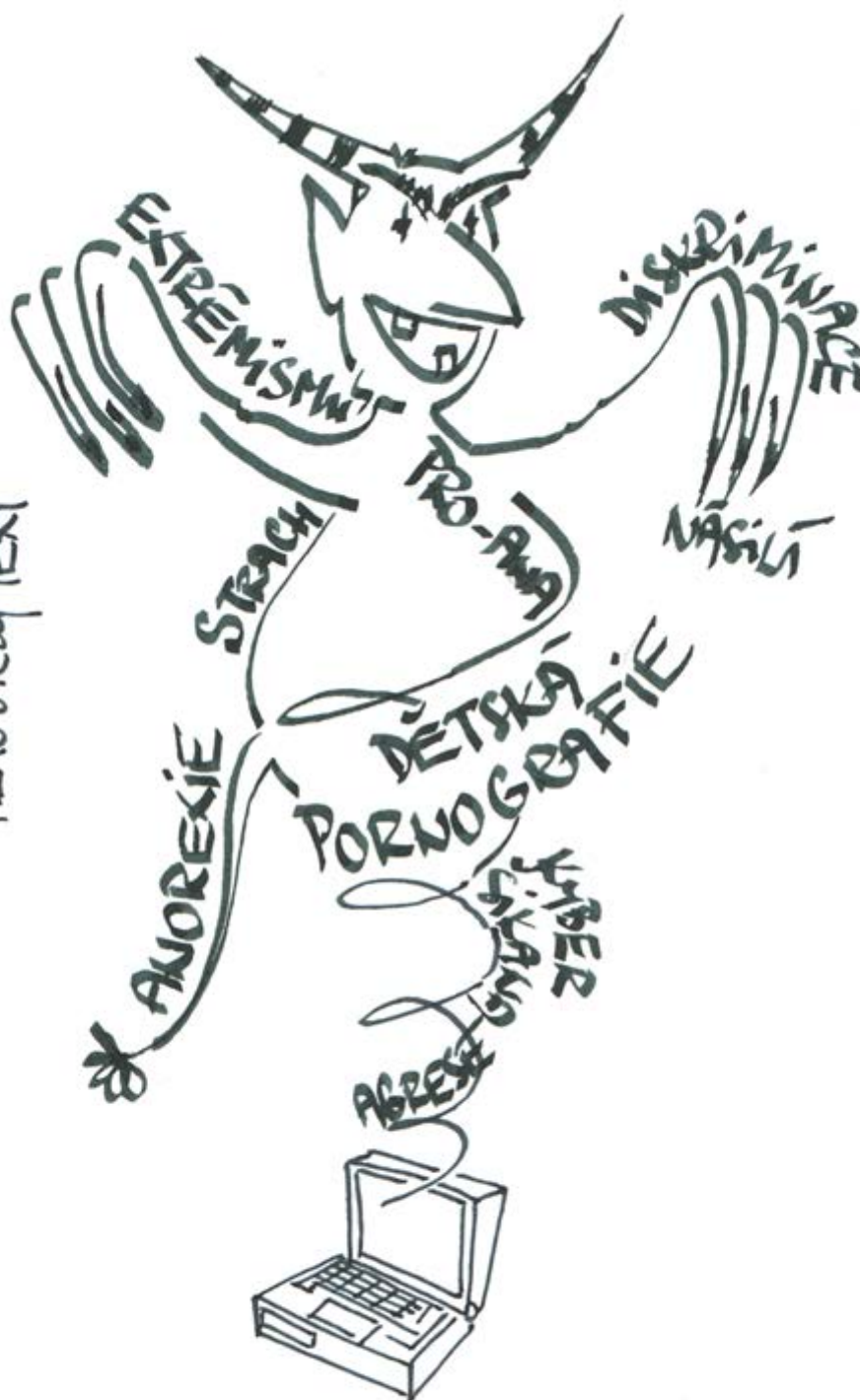

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

NEBEZPEČNÝ OBSAH

METODICKÝ TEXT

NEBEZPEČNÝ OBSAH

PRAKTICKÁ PŘÍRUČKA

NEZÁKONNÝ A NEVHODNÝ OBSAH NA INTERNETU

Nebojte se tématu aneb co s metodikou

Metodický materiál, který máte nyní k dispozici, poskytuje ucelený obraz o nezákonném a nebezpečném obsahu na internetu. Důvodem, proč se mu věnujeme, je jeho snadná přístupnost dětským uživatelům a z toho vyplývající rizika.

Materiál přibližuje problematiku online pornografie a dětské pornografie, násilí, extremismu a webů propagující nezdravý životní styl a sebepoškozování. Popíše možnosti, jak s takovým obsahem nakládat, jak je možné zejména mladší děti chránit a jak s žáky preventivně pracovat.

Ač se to mnohdy zdá, nemusíme být pasivními příjemci informací nevalné úrovně. S informacemi se dá pracovat a těm ohrožujícím či ilegálním se účinně bránit. Dnes již existuje řada institucí, které dohlížejí na povahu a legálnost online obsahu. Je dobré, aby děti uměly rozlišovat kvalitu, věrohodnost a legálnost informací a věděly, jak s ohrožujícím materiálem mohou naložit.

Úvod do problematiky

Sex, násilí a extremistické projevy jsou pro mládež v určitém vývojovém období silným magnetem. Souvisí to s jejich přirozeným psychickým vývojem, se sexuální identifikací, zráním, s touhou podobat se silným vzorům a revoltou proti zvykům a zaběhlým tradicím starší generace.

Sex, jeden z nejmocnějších faktorů ovlivňující konání jedince, pokud je v době fyzického i psychického dospívání konzumován přiměřeně, má jednoznačně příznivý dopad na vznik a rozvoj zdravé osobnosti. Násilí zaujme většinu dětí a pubescentů jen na určitou dobu. Prožijí si období nadšení pro akční hry a filmy, na chvíli se ztotožní s neporazitelnými hrdiny, později však přijmou realitu a fiktivní svět "neškodného" násilí opustí. S extremistickými hnutími v určitou dobu koketuje značná část radikálněji laděné mládeže, s příchodem dospělosti se zpravidla radikalizmu vzdává.

Na internetu jsou sex, násilí a extremismus snadno dostupné i v těch nejdrsnějších podobách. Profilování křehké osobnosti pubescenta pod vlivem hard nebo deviantní pornografie, extrémního násilí nebo ztotožnění se s některou z extremistických ideologií může mít za následek vznik psychické nebo sociální patologie. Patologicky zformovaná psychika poškozuje nejen chování a prožívání tohoto jedince, ale i jeho okolí a v některých případech i celou společnost.

Na internet může kdokoliv vkládat cokoliv

Internet nabízí neomezený prostor pro zveřejňování takřka jakéhokoliv obsahu, ať už jde o texty, videa, fotografie nebo hudbu. Svůj prostor pro prezentaci na internetu navíc může získat kdokoliv: jednotlivec nebo skupina lidí, organizace či firma, a to prostřednictvím blogu, webových stránek nebo např. profilu v sociální síti.

Podobně jako v novinách nebo v televizi není dovolené ani na internetu šířit nelegální obsah – např. dětskou pornografii. Přes všechnu snahu o regulaci se ale tento obsah na internetu objevuje. Kromě toho internet poskytuje prostor pro šíření sice legálního, ale nevhodného obsahu, jako je tzv. prostá pornografie nebo násilný obsah, který může zasáhnout do zdravého vývoje dětí. Proto je vhodné bavit se s nimi i o temných stránkách internetu.

§ Online obsah a právo

Na internetu nesmí být zveřejněna, zprostředkována, nabídnuta, uvedena do oběhu ani jinak zpřístupněna žádná dětská nebo tvrdá pornografie. Na místě dětem přístupném nesmí být umístěna žádná forma pornografie. Takový pornografický web je obvykle zřejmý na první pohled – obvykle na jeho obsah upozorňuje vstupní stránka, v horším případě se rovnou zobrazí i pornografické obrázky.

Naproti tomu extremistický obsah nemusí být hned patrný. Mnohdy se jedná např. o skupinu na Facebooku sdružující extremisty spolu s jinými osobami, které mají podobný názor na tu či onu třeba politickou otázku. Extremistické názory jsou pak takto skrytě podsouvány veřejnosti.

Dále nesmí být na internetu propagováno hnutí (např. neonacistické), které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, nesmí být ani vyjadřován pozitivní vztah či obdiv k takovému hnutí. Nesmí být popíráno, zpochybňováno, schvalováno či ospravedlňováno genocidium (lze např. polemizovat o počtu obětí Osvětami, ale nikoliv již popírat či bagatelizovat osvětinský holocaust jako takový), stejně tak jako není legální hanobit národ, rasu, etnickou nebo jinou skupinu osob (hanobením je např. subjektivní, hrubě urážlivý projev směřující k hrubému znevážení etnické skupiny), nebo podněcovat k nenávisti vůči nim nebo k omezování jejich práv a svobod. Obdobně nikdo nesmí skupině obyvatelů vyhrožovat usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu (tak, aby se dotyční mohli o tom dozvědět a mít proto důvodné obavy)

Nesmí být veřejně (tedy např. na Internetu) surovým nebo trýznivým způsobem týráno zvíře (ovšem i v soukromí je takové týrání trestným činem)

Dále nesmí být dětem či dítěti zpřístupněn žádný závadný obsah s úmyslem svést ho k zahálčivému nebo nemravnému životu (např. k morálnímu úpadku, trvalému záškoláctví, alkoholismu, promiskuitě, opakovanému páchání trestných činů).

Legální, ale nevhodný obsah

Vedle nezákonného obsahu internet poskytuje prostor obsahu zcela legálnímu, ale pro děti a mládež nevhodnému či škodlivému:

Pornografie je legální, je-li zajištěna její nepřístupnost do 18 let. To ale na internetu nelze zaručit, proto je možné, že se se sexuálně laděným obsahem na internetu setkají i malé děti a kontakt **dospívajících s ním je poměrně běžný**.

V roce 2010 byl ve všech zemích EU realizován rozsáhlý výzkum EU Kids Online, který podrobně sledoval chování dětí na internetu. Dostupnost pro děti různého věku ilustrují následující výzkumná zjištění:

- Podle výsledků výzkumu EU Kids Online se sexuálně laděnými obrázky někdy setkala 14 % dětí do 12 let, z toho 7 % na internetu,
- **25 % dětí mezi 13 a 14 lety, z toho 16 % na internetu,**
- **36 % dospívajících mezi 15 a 16 lety, z toho čtvrtina právě na internetu.**

V rámci téhož výzkumu se ukázalo, že české děti se se sexuálně laděnými obrázky setkávají výrazně častěji než ostatní děti v Evropě:

EU Kids Online	V posledním roce se setkala se sexuálně laděnými obrázky	V posledním roce se setkala se sexuálně laděnými obrázky na internetu
Česká republika, děti 9-16 let	45%	28%
Průměr EU, děti 9-16 let	23%	14%

Livingstone et al, 2010, s. 51.

Násilný obsah se na internetu vyskytuje především ve formě videí a fotografií na portálech jako je např. YouTube nebo na specializovaných stránkách, kde se takový materiál shromažďuje. Atraktivní je hlavně pro dospívající chlapce, kteří s oblibou taková videa mezi sebou sdílejí prostřednictvím mobilních telefonů.

Pro-ana weby jsou místem, kde se sdružují (ve formě blogů nebo webových stránek) nejčastěji dívky, které trpí mentální anorexií nebo se snaží o razantní zhubnutí, navzájem se podporují a inspirují fotografiemi. Podle některých názorů takové weby svádějí k sebepoškozování, a proto mohou představovat riziko především pro dospívající návštěvnice internetu.

Pornografie a dětská pornografie

Ne každé zobrazení nahého těla je pornografií. Aby tomu tak bylo, musí jít o takové dílo (fotografické, počítačové, písemné či jiné), jehož účelem je vyvolat či zvýšit sexuální vzrušení (pornografií tak není např. zobrazení pohlavních orgánů v učebnici biologie). Proto se určení, zda se již jedná o pornografii, odvíjí od stávajícího převažujícího morálního citění.

Dětská pornografie je taková, která zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem. V současnosti se jedná např. o snímky dětí zachycující polohy skutečného či předstíraného sexuálního styku (v krajním případě nemusí ani být přímo vidět obnažené pohlavní orgány) nebo snímky obnažených dětí v polohách vyzývavě předvádějících pohlavní orgány.

Legální pornografie zobrazuje osobu starší 18 let, která ani nevypadá jako osoba mladší 18 let. Zároveň taková pornografie nezobrazuje skutečné nepředstírané násilí či neúctu k člověku nebo pohlavní styk se zvířetem.

Rozdělení pornografie z hlediska psychologie:

- **soft** (měkká) = vše erotické, od uměleckého aktu až po náznakové zobrazení sexuálního aktu
- **hard** (tvrdá) = přímé zobrazení sexuálního aktu, včetně detailů pohlavních orgánů, jejich dráždění, erekce, penetrace, ejakulace
- **deviantní** = přímé zobrazení sexuálních úchylek a praktik, které se v běžném a obecně přijímaném sexuálním životě v dané kultuře (společnosti) nevyskytují - dětská, sadomasochistická atp.

Pornografická ztvárnění

Pornografie se na internetu objevuje v nejrůznějších formách: nejčastěji jde o videa a fotografie. Mohou být dostupné zcela zdarma, někdy ale musí uživatel za přístup k nim zaplatit třeba ve formě prémiové SMS nebo převedení peněz z kreditní karty.

Kromě videí a obrázků se na internetu objevují dlouhé texty erotických povídek, někdy doplněných ilustračními fotografiemi. Pornografie se objevuje také v kreslené formě. Nejznámější jsou japonské komiksy a kreslené obrázky manga, které mohou zobrazovat i erotický a pornografický děj.

§ Přístupnost pornografie na internetu pro osoby mladší 18 let

Někdy může být trestným činem i nakládání s legální pornografií. Je tomu tak v případě jejího nabídnutí, přenechání nebo zpřístupnění osobě mladší 18 let nebo v případě jejího zpřístupnění či jiného vystavení na místě přístupném osobám mladším 18 let, a to i prostřednictvím internetu. Roli hraje také to, zda ten, kdo obsah na server umístil, chtěl, aby byl zpřístupněn dětem (nebo o tom věděl či počítal s tím, že se tak může stát).

V praxi se obvykle považuje za dostačující ochranu, umístí-li provozovatel na web před zobrazením samotného obsahu varování (tzv. disclaimer), že je tam umístěn obsah přístupný až od 18 let, případně například přidá nutnost uvedení věku uživatele a v situaci, že se tento ohlásí jako osoba mladší 18 let, obsah stránky se mu nezobrazí.

Takto zabezpečený web lze pak z hlediska práva považovat za „dětem nepřístupný“, byť na něj děti de facto vstoupit mohou (obdobně jako mohou např. vstoupit do obchodu s erotickými pomůckami navzdory nápisu zakazujícímu vstup osob mladších 18 let umístěnému na dveřích).

Dospívající a online pornografie

Pornografie je legálně přístupná podle českých zákonů až lidem starším 18 let. Děti, ani dospívající by se k ní tedy neměli vůbec dostat. V praxi je to ale trochu jiné, hlavně pro dospívající je prohlížení eroticky laděných obrázků nebo videí oblíbenou zábavou.

Psychologové se na konzumaci pornografie dospívajícími ne dívají tak přísně jako právníci. Internet je zdrojem velkých možností např. pro ostýchavé, kteří mají problém se seznámením se. V pubertě dochází k masivnímu vyplavování pohlavních hormonů a pornografie je zcela přirozenou součástí vyvíjejícího se sexuálního chování. Dívat se na pornografické materiály je to nejněsnější, co může dospívající udělat.

Pornografie sama o sobě není škodlivá a v praxi není možné ji vymýt. Soft pornografie je považována za neškodnou pro jakoukoli věkovou kategorii. Obrázky jiných partnerů podněcují představivost, rozvíjejí fantazii a tím přispívají ke zdravému sexuálnímu vývoji.

Nevhodná pornografie (zejména hard a často i deviantní) konzumovaná v nevhodném věku a v nevhodném prostředí může být ale jednou z příčin rizikového sexuálního chování dětí a mladistvých.

Nevhodná pornografie

Hard pornografie, která má velmi blízko k deviantní pornografii. Zobrazuje nejrůznější sexuální úchytky a sexuální praktiky, které se v běžném sexuálním životě populace nevyskytují.

Hard pornografie může být pro sexuálně se rozvíjející chlapce a dívky zavádějící. Ukazuje, jak vlastně sex nevypadá:

- ve světě pornografie jsou většinou všichni krásní a vyvinutí
- všechny ženy jsou snadno dostupné
- ženy bez problémů dosahují orgasmus kdykoli, kdekoli, s kýmkoli
- muži souloží dlouho, snadno v jakékoli poloze a orgasmu dosahují současně s partnerkou
- nebo krátce po ní
- ejakulace bývá mohutná, většina scén končí ejakulací na tvář nebo do úst ženy
- hygienické hledisko je zcela pominuto, střídává penetrace análního otvoru, pochvy, úst má svá zdravotní rizika

Nevhodný věk pro konzumaci pornografie

Věk před nástupem puberty, kdy jsou projevy typu tření se o nohy dívek, vkládání prstů do pochvy nebo análního otvoru, cucfleky atp. u dětí považovány za problematické sexuální chování. Hard pornografie všechny tyto činnosti zobrazuje a navádí k jejich napodobování.

Nevhodné prostředí

Prostředí postrádající intimitu (škola), kde padají jakékoli zábrany (večírky, mejdany, párty, kde je shlédnutý akt neprodleně napodobený i přes odpor některého z účastníků), prostředí zesměšňující a netaktně zasahující do rovnováhy vznikající osobnosti ("vtipné" nebo dehonestující a provokující poznámky starších a "zkušenějších").

Rizika předčasné konfrontace a konzumace pornografie

Pro mladého, nezralého a nezkušeného sexuálního experimentátora může mít konfrontace vlastní zkušenosti v reálném světě s očekáváním podle virtuálního světa velmi nepříjemné důsledky:

- strach z vlastního prvotního selhání v důsledku neschopnosti napodobit virtuální zkušenost vedoucí k dalšímu selhání,
- trvalá frustrace z opakovaných selhání vedoucí k vyhýbání se normálním sexuálními objektům a vztahům, hledání tzv. náhradních objektů (např. dětí),
- vznik a rozvoj závislosti na pornografii,
- vznik a rozvoj sexuálních deviací (exhibicionismus, voyerismus, náhradní sexuální objekty jako děti, zvířata, mrtvoly apod.),
- sexuální delikvence (vynucení si sexuální aktivity).

Sexuální zrání

I. stupeň ZŠ

Sexuální chování se rozvíjí, jeho projevy jsou snadno pozorovatelné: hra na tatínka a maminku, doktora, dotýkání se vlasů, šatů druhého pohlaví, zkoušejí se polibky, užívají se hrubá slova při hře, tendence pozorovat druhé při svlékání, vyprávějí se hrubé vtipy, objevují se hry s panenkami napodobujícími sexuální aktivity apod. Sledování pornografických filmů či dokonce přeposílání si pornografických materiálů by mělo být pro tuto věkovou skupinu tabu. O pornografii by vědět měla, ale neměla by se jí zabývat, používat ji.

II. stupeň ZŠ

Čas aktivního psychosexuálního vývoje. Sexuální chování odráží tělesný vývoj, stává se zbrklým, bezmyšlenkovitým, někdy je charakterizované špatným odhadem sociálních dopadů, obecně rizikovým chováním a nedostatkem kritičnosti. Většina tabu je prolomena, chlapci mírně zaostávají za dívkami, ale k "francouzskému" líbání a hlazení prsou většina dospěje kolem 16. roku života. Žáci by měli umět rozlišovat nedevariantní a deviantní pornografii a měli by ji konzumovat dle tří zásad: vhodná pornografie - vhodný věk - vhodné prostředí.

III. stupeň - SŠ

Nastává čas masturbace nebo i partnerského sexu. Nejdůležitějším prvkem tohoto období je sexuální identifikace, tedy proces přijetí svého pohlaví jako součásti osobní identity. V současné době se bourají představy o aktivních mužích, sexuálně experimentujících a dobývajících, a ženách pohlavně nevinných, nezkušených a neznalých přinášejících sexuální styk jako dar, který dávají muži, kterého milují. Pornografie by měla náležet všem, měla by být prostředkem sdílení příjemných pocitů, vzrušení a rozkoše. S pornografií by měli studenti umět nakládat citlivě, nezneužívat ji a měli by mít dostatečné právní vědomí o této oblasti (např. by měli znát český právní paradox).

Zdroje pornografie

Děti se s pornografií setkávají nejčastěji na internetu: v rámci výzkumu EU Kids Online uvedlo internet jako místo, kde se setkaly s takovými materiály, 14 % dětí mezi 9 a 16 lety. Internet coby zdroj pornografie následovaly filmy a videa (12 %), méně běžným zdrojem jsou časopisy a knihy (7 %). Některé děti se s pornografií setkávají také prostřednictvím mobilního telefonu (3 %).

Děti jako původci pornografie

Pornografie nebo dětská pornografie není jen výsledkem systematické práce pornografického průmyslu. Na jejím šíření se podílejí i samotné děti, především teenageři. Při online komunikaci je totiž čím dál běžnější dobrovolné posílání sexuálně laděných zpráv a vlastních intimních obrázků nebo videí. A s rozmachem sociálních sítí je pak šíření takového obsahu ještě snazší. Jak vyplynulo z výzkumu EU Kids Online, sexting, tedy posílání nebo zveřejňování sexuálně laděných zpráv a materiálů, v uplynulém roce prakticovalo 10 % českých dětí mezi 9 a 16 lety. Evropský průměr jsou přitom jen 3 %.

Horká linka

Možnost hlásit dětskou pornografii a další nezákonný nebo podezřelý obsah

Na boji proti nezákonnému obsahu na internetu se podílí také Horká linka provozovaná Národním centrem bezpečnějšího internetu. Na stránce www.horkalinka.cz najde každý uživatel internetu formulář, kde může nahlásit kteroukoliv stránku na internetu, o které má pochybnosti, zda náhodou nepředstavuje nezákonný obsah. Pracovníci Horké linky případy řeší s Policií ČR, případně se zahraničními partnery a nejčastěji z internetu odstraňují dětskou pornografii a projevy extremismu.

Násilí online

Násilí není jen doménou počítačových her nebo filmů. Široký prostor mu dává i internet, především portály pro sdílení videí, kde se zcela legálně objevují brutální videa hraných scének, ale i reálných napadení nebo skutečných událostí s tragickým koncem. Existují dokonce specializované portály, které se zaměřují na shromažďování odkazů na brutální videa a fotografie. Prezenci násilného obsahu na internetu je obtížné zabránit, většinou totiž nedochází k porušení žádného zákona. Odstranění videa nebo fotografie z internetu je tak možné např. na základě snižování důstojnosti oběti násilí, ne kvůli násilnému obsahu jako takovému. Sdílení násilných videí a fotografií je oblíbené hlavně u dospívajících chlapců, kteří si je mezi sebou posílají především prostřednictvím mobilního telefonu.

Atraktivita násilného obsahu

Násilný obsah bývá atraktivní především pro chlapce. Dospívání je etapou chlapeckého vzhlížení k silným mužským vzorům a souvisí s normálním psychosexuálním vývojem.

V minulosti se chlapci upírali k filmovým hrdinům, hudebníkům, známým sportovcům nebo trenérům klubů, kam sami docházeli. To byly jejich mužské vzory. Sbírali fotografie, vyměňovali si je. Také měli přímou zkušenost s násilím, spory v nejkrajnějším případě řešili rvačkou, věděli, jak "chutná" bolest vlastní i soupeřova.

Naproti tomu dnešní chlapci vyrůstají ve společnosti hrdinů, kteří vše zvládnou. Na obrazovce TV nebo PC vidí, jak je hlavní postava nejdříve bita, potom se vzchopí, vše dovede k vlastnímu vítězství a ztrestá příslušným způsobem padoucha (většinou smrtí). Chlapci nemají představu o skutečné bolesti, nejsou vystaveni jejímu působení, žijí v představě, že v podstatě o nic nejde. Moderní technologie jim umožňují širokou škálu možností sdílení, a tak toho využívají. Protože neznají vlastní bolest ani bolest soupeře, bez ostychu nebo vcítění se jsou schopni si na mobil natočit, jak je někdo zbit, ztýrán nebo ponižen. S podobně smýšlejícími si tyto záběry přeposílají a dobře se u nich baví.

Chlapci, kteří jsou v rodině vychovávaní citlivě a respektují běžné sociální normy, většinou tyto potřeby nemají. S měnící se sociální a kulturní situací ve společnosti dochází k oslabování kdysi platných sociálních norem:

- Násilí se zdá být všudypřítomné a stává se v podstatě normou běžného života (stačí sledovat zprávy komerčních TV).
- Konzumenti akčních filmů neznají realitu a její subjektivní poznání je překvapí
- Chlapci místo bojovnosti a soutěžení např. ve sportu si naplňují tyto potřeby za obrazovkou PC nebo displejem mobilního telefonu.

Násilí ve zpravodajství

Násilný obsah nemusí být dostupný jen na neseriózních internetových stránkách a portálech, někdy může stačit shlédnout televizní večerní zprávy. S tím, jak se rozšiřují kamery v mobilních telefonech běžných lidí, se totiž rozvíjí i tzv. občanská žurnalistika. Obyčejní lidé tak často zachycují i situace, ke kterým by televizní štáby dlouho cestovaly: násilná napadení na ulici, válečné konflikty nebo např. následky dopravních nehod. Natočený materiál potom televizím prodávají nebo zdarma přenechávají a především komerční televize se nezdráhají taková videa odvysílat ve svém hlavním vysílacím čase. Vzhledem k „oblíbenosti“ takových reportáží s násilným obsahem stále stoupá jejich zastoupení ve vysílání.

§ Násilí na internetu a právo

Zobrazení různých forem násilí může být i protizákonné. Např. trestného činu týrání zvířat (§ 302 TZ) se dopustí, kdo surovým nebo trýznivým způsobem týrá zvíře veřejně, tedy např. kdo usmrtí zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest a záznam o tom zpřístupní na internetu. Týráním se rozumí zlé nakládání působící útrapy a příkoří (při nižší intenzitě násilí se trýznitel dopustí přestupku).

Dále může být umístění násilného obsahu na internet trestným činem podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356 TZ). Pachatel se může dopustit i trestného činu výtržnictví (např. napadením jiného s úmyslem zveřejnit záznam o tom na internetu, § 358 TZ). Násilný obsah na internetu může být postižen také jako trestný čin podněcování k trestnému činu (§ 364 TZ) nebo schvalování trestného činu (je-li schvalován zločin, § 365 TZ).

Pachatel se může dopustit i ohrožování výchovy dítěte, pokud se snaží ohrozit mravní vývoj dítěte jeho sváděním k nemravnému životu (např. k opakovanému páchání trestného činu týrání zvířat nebo k násilí atp.).

Causa Daniela Pearla

Na internetu se objevuje řada sporných videí, která sice mají určitou zpravodajskou hodnotu, zároveň ale představují etický problém především kvůli významnému ponížení oběti a zobrazované krutosti. Prvním takovým známým případem je smrt amerického novináře Daniela Pearla, který byl popraven v roce 2002 v Pákistánu, přičemž záznam z jeho popravě pachatelé zveřejnili na internetu, kde se video rychle rozšířilo.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Daniel_Pearl

Zasíláním takového a obdobných videí osobě mladší 18 let se lze dopustit trestného činu ohrožování výchovy dítěte (§ 201 TZ), neboť citový a mravní vývoj dítěte tím může být ohrožen (např. hrozí, že si dítě osvojí škodlivé povahové rysy nebo sklony a zájmy).

Extremismus online

Internet jako platformu pro prezentaci sebe sama a svých názorů využívají miliony lidí, ale i nejrůznější organizace a zájmová uskupení. Příležitosti internetu si spolu s nimi nenechávají ujít ani extremistická, v České republice především ilegální nacionalisticky orientovaná hnutí.

Internet využívají především k šíření svých názorů, ke skryté komunikaci mezi sebou a k získávání nových příznivců. Protože je šíření extremistických myšlenek v České republice ilegální, jsou tyto stránky většinou umístěné na zahraničních serverech, a tudíž jen těžko postižitelné.

Weby s extremistickým obsahem často vypadají na první pohled nevinně: atraktivně informují např. o historických událostech (např. o procesu s Leopoldem Hilsnerem), fakta ale bývají zkreslená a odkazují na další zdroje informací, které už jsou zmanipulované posunutým vnímáním světa. Podobně extremisté využívají např. prezentace hudebních skupin, v jejichž textech zveřejňovaných na webových stránkách bývá skrytý extremistický obsah.

Proč jsou extremistická hnutí atraktivní pro dospívající?

Extremismus souvisí s komplexem méněcennosti, který často pramení z vědomí závislosti na druhých lidech v moderní společnosti. Je spojen se snahou tuto závislost, méněcennost, překonat získáním určité sociální pozice a s ní i moci. Extremistická hnutí jsou tedy atraktivní pouze pro určitou skupinu dospívajících, pro jedince, jejichž základní potřeby nebyly naplněny v dostatečné míře.

Sociální bezmoc (neschopnost řešit náročné a konfliktní situace jiným než násilným způsobem) tyto dospívající přivádí mezi typologicky obdobné jedince. Svět považují za "nebezpečné místo" a násilí je pro ně prostředkem nebo technikou řešení všech konfliktů, které prožívají. Sebevědomí a úspěšnost těchto jedinců jsou obvykle nízké a sami si netroufají projevit své pocity (bezmoc, frustraci, nenávist a touhu po seberealizaci). Ve skupině obdobně smýšlejících a cítících se to ale mění. Vzájemně se podporují, sdílejí obdobné názory, přejímají charakterizující znaky (vzhled, způsob oblékání, tetování, symboliku, hudbu, způsob vyjadřování apod.). Sebevědomí frustrovaných jedinců roste a mezi sobě rovnými se mohou seberealizovat a dokonce stát „úspěšnými“ (např. při zničení něčeho nebo napadení někoho jiného).

Kdy je online obsah v ČR považován za šíření extremismu

Nenávistné projevy a netolerance na internetu mohou být v některých případech považovány za nelegální šíření a projevy extremismu.

Jejich autor se tak může dopustit trestného činu, např.:

- založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod (např. zveřejňování ideologie a záměrů hnutí ve snaze posílit hnutí či mu získat další přívržence, § 403 TZ),
- projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (třeba i jednáním podobným jako v předchozím případě, avšak bez úmyslu posílit hnutí tímto jednáním, § 404 TZ),
- popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405 TZ),
- hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 TZ),
- podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (např. podněcování ve formě vyzývání majitele diskotéky, aby nepouštěl příslušníky konkrétní etnické menšiny, § 356 TZ),
- násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (např. vyhrožování ublížením na zdraví skupině obyvatelů pro jejich politické přesvědčení, § 352 TZ).

Obtížná postižitelnost extremistického online obsahu

Ne všude je pohled na extremismus stejný, a proto se odlišuje i právní přístup v různých zemích. Jednání, považované za trestné v ČR, nemusí být trestné v jiném státě. Proto bývají servery nesoucí extremistický obsah umístěny např. v USA, kde mluví v jejich prospěch ochrana svobody projevu. Pokud není v takových případech pachatel občanem ČR (nebo osobou bez státní příslušnosti, která má na našem území povolen trvalý pobyt), musí jeho jednání škodlivě směřovat vůči někomu v ČR, aby bylo možné použít právní řád ČR.

Je pak nutné tomu, kdo extremistický obsah na web umístil, prokázat jeho záměr, aby tam vstupovali občané ČR (nebo osoby bez státní příslušnosti, které mají v ČR povolen trvalý pobyt) anebo uživatelé prostřednictvím počítačů umístěných v ČR (zpravidla tak nestačí pouhá možnost zobrazit stránku na počítači umístěném v ČR, a proto půjde např. o stránku podněcující k nenávisti vůči skupině obyvatelů v konkrétním městě na území ČR).

Dalším problémem jsou pak v tomto směru především omezené co do pravomocí a časově náročné možnosti orgánů činných v trestním řízení při opatřování nezbytných důkazů z území jiných států.

Případ projevu extremismu na internetu v ČR

Příkladem internetového obsahu s extremistickým podtextem může být článek na „alternativní“ internetové encyklopedii metapedia, kde forma zpracování informací o antisemitské aféře vyvolané případem Anežky Hružové, zavražděné možná Židem Leopoldem Hilsnerem, zjevně zkresluje historické skutečnosti tak, aby ve čtenáři vyvolala antisemitské nálady.

http://cs.metapedia.org/wiki/Ane%C5%BEka_Hr%C5%AFzov%C3%A1

Pro-ana weby

Pro-ana weby, blogy, fóra a skupiny na sociálních sítích jsou hlasem hnutí, které chápe mentální anorexii jako životní styl, ne jako nemoc. Anorektičky na svém životním stylu nevidí nic špatného, vnímají ale odpor okolí, a tak se shromažďují a vzájemně podporují. Posilováním vlastního patologického prožívání a chování na webech a sociálních sítích si zajišťují pocit reálných pozitivních zpětných vazeb.

Názory na pro-ana weby se různí, část tvrdí, že pro-ana existují jako bezpečné prostředí pro anorektičky, kde mohou diskutovat o své nemoci, a tím podporovat ty, které se rozhodnou pro uzdravu. Druhá část využívá pro-ana weby k podpoře vlastního názoru, že mentální anorexie není nemoc, ale životní styl, který by měl být respektován lékaři i rodinou.

Průzkum návštěvnosti pro-ana webů z roku 2006 ukázal, že je vysoká a ukázal, že se 75% obsahu sdělení, vyjádření, příspěvků a komentářů pohybuje na úrovni osmé třídy základní školy, jedná se tedy zpravidla o velmi mladé přispěvatelky (Scheidt, 2006).

Mentální anorexie

Mentální anorexii řadíme do skupiny poruch příjmu potravy. Jedná se o psychickou poruchu, jejíž důsledkem je vyhladovění sebe sama. Představa povinnosti mít nízkou váhu je důsledkem sociokulturního tlaku na ideál dívky. Strach z tloušťky zkresluje představu o vlastním těle a do psychického prožívání se promítá jako vtíravě ovládavá myšlenka. Klíčovou úlohu hraje stres v období dospívání.

Přílišný zájem o své tělo, zkreslené vnímání svého vzhledu a vlastní identity motivují ke sledování dění na pro-ana webech. Ztotožnění se s prezentovanými názory, zkušenostmi, fotografiemi vedou k převzetí tohoto "životního stylu". Pro-ana weby tedy mohou fungovat jako spouštěče psychické poruchy, a to zejména v případech přítomnosti výše uvedených dispozic.

Z diskusního fóra jednoho pro-ana webu

“... jo, ana je fakt to jediný, co můžu dotáhnout do konce. Když budu fakt dobrá a nevzdám to, tak prostě můžu umřít, dokonale hubená, nejhubenější mrtvola, jaká se kdy v rakvi ocitla. Ale jako, když nebudu až tak dobrá, tak to furt dotáhnů aspoň na bezpohlavní holku bez prsou a bez menstruace - a to jako bude hustý, protože kdo by chtěl bejt dospělej a starej a tlustej ... a žít, studovat, pracovat, mít jednu rodinu ... žít mezi ledničkou a záchodem je mnohem víc! ...”

V této ukázce jsou čitelné typické projevy této poruchy příjmu potravy:

- potřeba seberealizace a neschopnost realizovat se v běžném světě
- odpor k vlastnímu tělu
- strach z budoucnosti, touha zůstat dítětem
- strach, úzkost z možných selhání
- narušené kognitivní funkce i emoční prožívání.

Debata o zákazu pro-ana webů

Psychologové a lékaři specializující se na léčení poruch příjmů potravy při své práci zjistili, že pro-ana stránky představují pro nemocné významnou platformu pro utvrzování se ve svých názorech a postojích, a to zásadně narušuje léčbu anorexie. Odborníci proto usilují o zákaz takových stránek, naráží ale na argument, že hranice mezi stránkou podporující „obyčejné“ hubnutí a nebezpečnou pro-ana stránkou je těžko definovatelná.

Americké Národní asociaci mentální anorexie a příbuzných poruch ANAD se podařilo přesvědčit velké internetové hráče, jako je např. Yahoo, MSN, MySpace, aby zákaz pro-ana stránek a blogů zakotvili do svých podmínek užití. Asociace ANAD následně přijala zaměstnance, jehož úkolem je vyhledávat a následně skrývat pro-ana stránky. Jiní internetoví provozovatelé ale tento postup naopak odmítli s odvoláním na svobodu projevu.

O plošný zákaz podpory chorobného hubnutí, tzn. včetně pro-ana stránek, usilovalo v roce 2008 francouzské Národní shromáždění, zákon ale neprošel Senátem. Místo něj tamní vláda podporuje preventivní programy na školách.

Psychologické aspekty pro-ana webů

Některé sociologické průzkumy popularity pro-ana webů uvádějí, že jejich hlavním spojovacím prvkem je odmítání současného konzumního charakteru společnosti.

Průzkumy psychologické zase uvádějí, že pro-ana weby jsou poskytovateli podpory těm, kdo jsou již závislí na odmítání příjmu potravy.

Oba typy průzkumů popisují tyto cíle pro-ana webů:

- Přilákat co nejvíce těch, kteří touží dosáhnout "ideálu krásy" a ukázat jim, jak na to. Pro-ana zveřejňují rady, jak ukrýt nesněžené jídlo, tipy na nejúspornější jídelníčky (snídaně 0 kcal, oběd jogurt 200 kcal, večeře jablko 60 kcal = 260 kcal) a účinná projímadla, fotografie „úspěšných“ anorektiček.
- Vytvořit silné společenství, komunitu se základní ideou, že čeho je dost, to začne být chápáno jako norma. Proč by se tedy i anorexie nemohla přesunout z pohledu nemoci do normality?
- „Pro-ana“ weby stejně jako „dívčí časopisy“ kladou důraz na afektivitu, tj emocionální stránku osobnosti dívek ve věku 3 - 18 let. Tato stránka rozvíjející se ženské osobnosti je v uvedeném věkovém rozmezí velmi citlivá a může se projevat labilitou a zvýšenou manipulovatelností.
- Znalost osobnosti návštěvnic webů a čtenářek je provozovateli a vydavateli využívána, ne-li zneužívána k přímému ovlivňování jejich prožívání a chování. Slouží k propagaci určitého životního stylu, módních trendů, ale v konečném efektu se jedná zejména o majetkový prospěch. Když si prohlédneme několik typických pro-ana webů, zjistíme, že jejich přímou součástí jsou i reklamy na běžné zboží, stavebnicí Lego počínaje a vysokohorskou turistikou konče.

Pro-ana weby jsou v zahraničí stále častěji označovány jako „přímo navádějící k sebepoškozování nebo vedení k ohrožujícímu životnímu stylu“, a jako takové jsou odstraňovány (např. ze strany Yahoo, Facebooku, Microsoftu).

Podporujte pozitivní využívání technologie a internetových zdrojů

„Třetinu internetu tvoří porno,“ říkají rádi internetoví skeptikové. Podrobné výzkumy mluví o zhruba pěti procentech, přesný podíl pornografie na internetu se ale těžko měří. V každém případě je na internetu kromě nevhodného nebo nezákonného obsahu i řada užitečných věcí: encyklopedie, novinové a televizní zpravodajské archivy, historické i aktuální fotografie, informace o čemkoliv.

Než dětem a dospívajícím zakazovat brouzdání na internetu ve snaze ochránit je před „zlým světem“, je lepší ukázat jim pozitivní stránky a odvrátit jejich pozornost od nevhodného obsahu. Děti samy chtějí vyhledávat informace na internetu, podporujte je v tom!

- Ukažte jim hodnotné zdroje informací
- Naučte je pokročilé používání vyhledavačů
- Naučte je, jak poznat, která informace na internetu je pravdivá
- Naučte je citovat internetové zdroje
- Naučte je tvořit informace - publikovat vlastní obrázky, videa a texty na internetu, vkládat články na Wikipedii apod.

K tomu všemu nemusíte být učitel informatiky ani pokročilý uživatel ICT. Zařadte internet jako zdroj informací do výuky svého předmětu a uče se spolu se svými žáky, jak ho nejlépe využívat. Případně se můžete o možnostech poradit se svým školním ICT koordinátorem.

Jak o pornografii, jejím výskytu a existenci mluvit s malými dětmi?

Sexuální tematiku (včetně pornografie) není vhodné tabuizovat. Vhodně realizovaná sexuální výchova od nejranějšího věku dítěte je tím nejlepším prostředkem, jak dítě připravit na období sexuálního procitnutí, vývoje a zrání a konfrontaci s online erotikou a pornografií.

Sexuální výchova na I. stupni ZŠ by měla obsáhnout tato témata:

- vysvětlení pojmů sex a sexualita
- láska, zamilovanost a jejich projevy jako součást přirozené sexuality
- vysvětlení pojmů erotika a pornografie
- jak nakládat se sexuálním materiálem na internetu (vhodný, nevhodný, škodlivý materiál)
- jak o sexu a sexualitě hovořit mezi sebou

Sexuální výchova na II. stupni ZŠ by měla obsáhnout tato témata:

- vzdělávací - lidská sexualita, sexuální vývoj jedince (somatický, psychický, puberta a její průběh), rizikové sexuální chování, hygiena, pohlavní nemoci, sexuální patologie
- preventivní - sexuální zodpovědnost jedince, skupiny, společnosti, mravní a etické aspekty sexuálního prožívání a chování
- individuální - poradenství a pomoc při vývoji nejen sexuální identity

Pokud chcete s dětmi a žáky o pornografii vyskytující se v jejich okolí a tedy i na internetu hovořit, pak nejlépe v této posloupnosti:

- chování člověka ve společnosti je často spojeno s jeho sexualitou
- smyslem sexuálního chování je rozmnožování
- sex i sexuální komunikace jsou spojeny s příjemnými pocity, vzrušením, rozkoší
- pornografie vychází z potřeb lidské sexuality a je součástí sexuální komunikace
- pornografie je sice zajímavá, ale žákům I. stupně ZŠ určena není
- pro správné pochopení a užívání pornografie je potřeba dosáhnout určitého tělesného i psychického věku
- tento věk začíná u dívek mezi 11.–13. rokem života, u chlapců mezi 13.–15. rokem života a nese název začátek puberty.

Děti jsou zvědavé, je potřeba dát jim v bezpečném prostředí prostor k veškerým možným dotazům. O sexu je s dětmi a žáky potřeba hovořit otevřeně, citlivě, ne vulgárně nebo zlehčujícím způsobem („na to máš ještě dost času...“).

Sexuální výchovou by se neměl zabývat pedagog, který má problém s tímto tématem. Na I. i II. stupni ZŠ je vhodné, aby se z pedagogů vytvořil podpůrný tým, který projedná a nastaví jednotný postup v sexuální výchově tím, že určí jakým způsobem, jakými prostředky, v jakém čase a kdo bude sexuální výchovu realizovat.

Mezipředmětový přesah většinou poskytne dostatečný prostor pro realizaci kvalitní sexuální výchovy (např. rodinná výchova + biologie + český jazyk).

Jak lze předejít vlivu extremistických skupin na dospívající?

Hlavním prostředkem prevence tihnutí k extremistickým hnutím a řešením je výchova v rodině, citlivá, kompetentní a zodpovědná, respektující, ale nastavující hranice. Na ni potom může úspěšně navázat celý dlouhý výchovně vzdělávací proces.

Škola jako taková nedokáže změnit již vytvořené ladění osobnosti dítěte (často se sklony k intoleranci, agresivitě a jiným patologiím). Může ale případně nedostatky rodinné výchovy alespoň částečně korigovat nejrůznějšími preventivními programy, smysluplnou výukou využívající mezipředmětové vztahy a dodržováním zásad osobního příkladu a individuálního přístupu.

Začátek preventivního působení by se měl odehrávat již v mateřské škole.

Na co průběžně dbát v případě extremismu:

- řídit se zásadou „nulové tolerance“,
- sledovat vztahy ve třídě,
- řešit případy diskriminace a extremismu již v počáteční fázi,
- s žáky, studenty vést dialog, věnovat pozornost jejich názorům a pocitům,
- učit děti, žáky a studenty nenásilnému řešení konfliktních situací,
- preventivní opatření doplnit represivními řešeními (pachatel musí vědět, že mu jeho chování nebude tolerováno a že bude potrestán dle míry závažnosti přestupku nebo trestného činu),
- vytvářet a posilovat právní povědomí žáků, studentů,
- vzdělávat pedagogy tak, aby uměli včas rozpoznat signály diskriminačních a extremistických projevů mezi žáky a studenty,
- preventivně působit proti syndromu vyhoření pedagogů - jejich nezájem, tolerance a popírání vytváří živnou půdu pro jakékoli patologie,
- spolupracovat s rodinami žáků, studentů tihnoucích k diskriminačním nebo extremistickým projevům.

PRACOVNÍ LISTY

Výuková opora pro pedagogické pracovníky

Pracovní listy jsou součástí metodického materiálu

Pracovní list č. 1

I. stupeň ZŠ

JAK POUŽÍVÁM INTERNET

Cíl činnosti:

Zjištění, v jakém rozsahu a jakým způsobem žáci používají internet. Získané informace pedagog může využívat v následujících hodinách při preventivní činnosti v souvislosti s nejrůznějšími tématy obsaženými v metodických textech.

Časová dotace:

45 min, řízená diskuse s celou třídou, v podstatě průzkum

Pomůcky:

PC, internet, interaktivní tabule

Průběh:

Pedagog pokládá otázky, zjištění zaznamenává do předpřipravené tabulky v PC nebo na interaktivní tabuli.

- 1/ Kdo má doma přístup k počítači?
- 2/ Kdo na něm může být pouze pod dohledem rodičů?
- 3/ Čí rodiče mají počítače chráněny tak, aby na ně žák nemohl v jejich nepřítomnosti?
- 4/ Koho rodiče vůbec nekontrolují, co dělá na počítači?
- 5/ Komu umožňují nekontrovaný přístup k počítači starší sourozenci?
- 6/ Čím se na počítači nejvíce zabývají?
 - 6a/ Hrají hry.
 - 6b/ Učí se, procvičují učivo.
 - 6c/ Sledují filmy, pouštějí si hudbu.
 - 6d /Jsou na internetu
- 7/ Kdo má vlastní profil na některé ze sociálních sítí, na které?
- 8/ Co na internetu obvykle dělají?
- 9/ Které stránky jsou jejich oblíbené?
- 10/ Mají některé stránky zakázané?
- 11/ Kdo jim je zakázal a proč, z jakého důvodu?
- 12/ Které zakázané stránky je nejvíce lákají?

Poznámka:

Každý pedagog si může vytvořit vlastní způsob průzkumu počítačových aktivit svých žáků, stejně tak jako si může vytvořit vlastní soubor otázek.

Pracovní list č. 2

I. stupeň ZŠ

OCHRANA A OBRANA

Umím rozpoznat nebezpečí a umím se před ním chránit a bránit?

Cíl činnosti:

Dovést žáky k samostatnému poznání, že jednoznačně výhodnějším je chránit se před možným napadením, než se bránit po napadení. Obrana při napadení může být mnohem složitější než samotná ochrana proti napadení.

Časová dotace:

2 x 45 min (dvě na sobě časově nezávislé hodiny), práce celé třídy, práce jednotlivců

Pomůcky:

předtištěný „SEMAFOR“, předtištěný „Petrův příběh“, čistý list papíru A4, psací potřeby

Průběh:

1. hodina – práce s „Petrovým příběhem“ a „SEMAFOREM“ – práce celé třídy

Petr je žákem třetí třídy, chodí do malé školy, má dobrý prospěch, mezi spolužáky je oblíbený, má několik kamarádů, za místní oddíl hraje fotbal a chodí na hodiny klavíru. Má starší sestru, která studuje na gymnáziu, maminka prodává v blízkém obchodě a tatínek podniká, má malou dopravní firmu. K Vánocům dostal Petr vlastní notebook, velmi rychle se naučil využívat všechny jeho široké možnosti, sestra mu pomohla založit vlastní stránku na síti. Povedlo se mu získat mnoho „přátel“, se spolužáky se předhánějí, kdo jich má víc. Najednou Petrovi začaly nejdříve chodit podivné maily, potom i obrázky, na síti se o něm psalo posměšně, někdo si dělal „legraci“ - tak to alespoň Petr chápal. Situace se změnila, když podobné vzkazy začala dostávat i jeho sestra, ty ale již nebylo možno považovat za „legrační“. Při rodinné radě a domácím šetření se situace probírala, až se přišlo na to, co se asi stalo.

Diskuse s žáky (příklad možných otázek, cílem je zjistit, co mohl Petr sdělit „přátelům“ na síti):

- 1/ Co se nejspíše přihodilo?
- 2/ Kde se stala chyba?
- 3/ Dalo se této nepříjemné situaci nějak zabránit?
- 4/ Co všechno se mohlo stát, kdyby sestra nezačala situaci řešit?

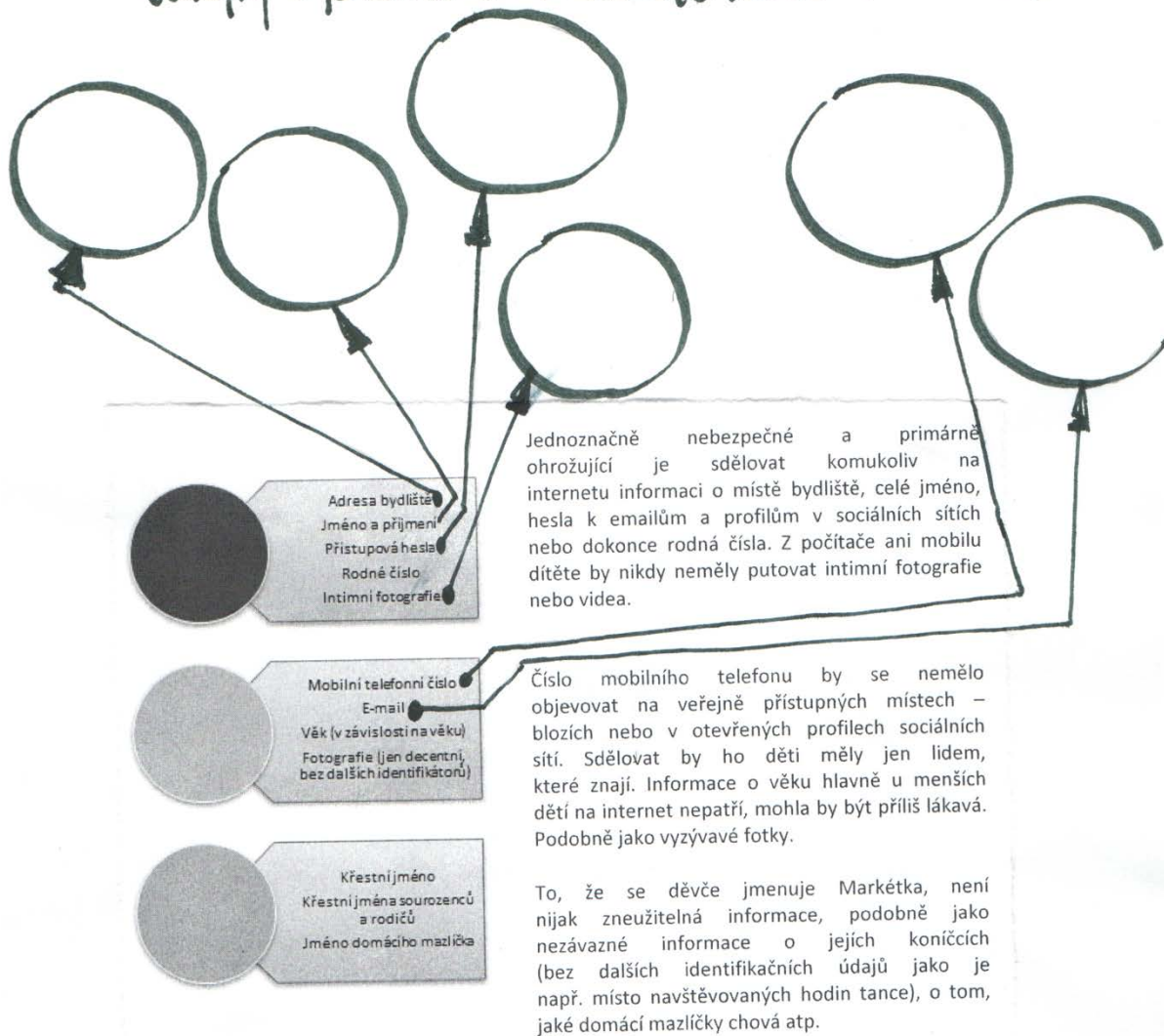
Domácí úkol – individuální práce žáků:

„Písemně porovnejte Petrovo chování na internetu se svým vlastním. V jakých situacích a s kým se chováte stejně nezodpovědně jako on, co vše jste již na internetu sdělili ostatním? Pokud se chováte na internetu opatrně, kdo vás o tom poučil? Vytvořte reklamní heslo varující před nezodpovědným, ohrožujícím chováním na internetu.“

2. hodina - společná práce s domácími úkoly, předčítání a vyhodnocení nejatraktivnějších hesel, společná formulace poučení, proč je důležité chránit své internetové soukromí.

SEMAFOR

OCHRANA VAŠÍHO INTERNETOVÉHO SOUKROMÍ

DO BUBLIN NAPIŠ KOMU JSI JIŽ NA INTERNETU
SDĚLIL TYTO ÚDAJE.
• PŘÍSTUPOVÁ HESLA NESDĚLŮJ NIKOMU!

Pracovní list č. 3
I. stupeň ZŠ
AKČNÍ FILMY - TO JE BOMBA

Dotazníkový průzkum jejich popularity a sledovanosti mezi žáky.

Cíl činnosti:

Poznat vztah žáků k akčním filmům, jejich sledovanost a ztotožnění žáků s jejich obsahem, včetně možného přenosu virtuálního prožitku do každodenní reality.

Časová dotace:

45 min, práce jednotlivců

Pomůcky:

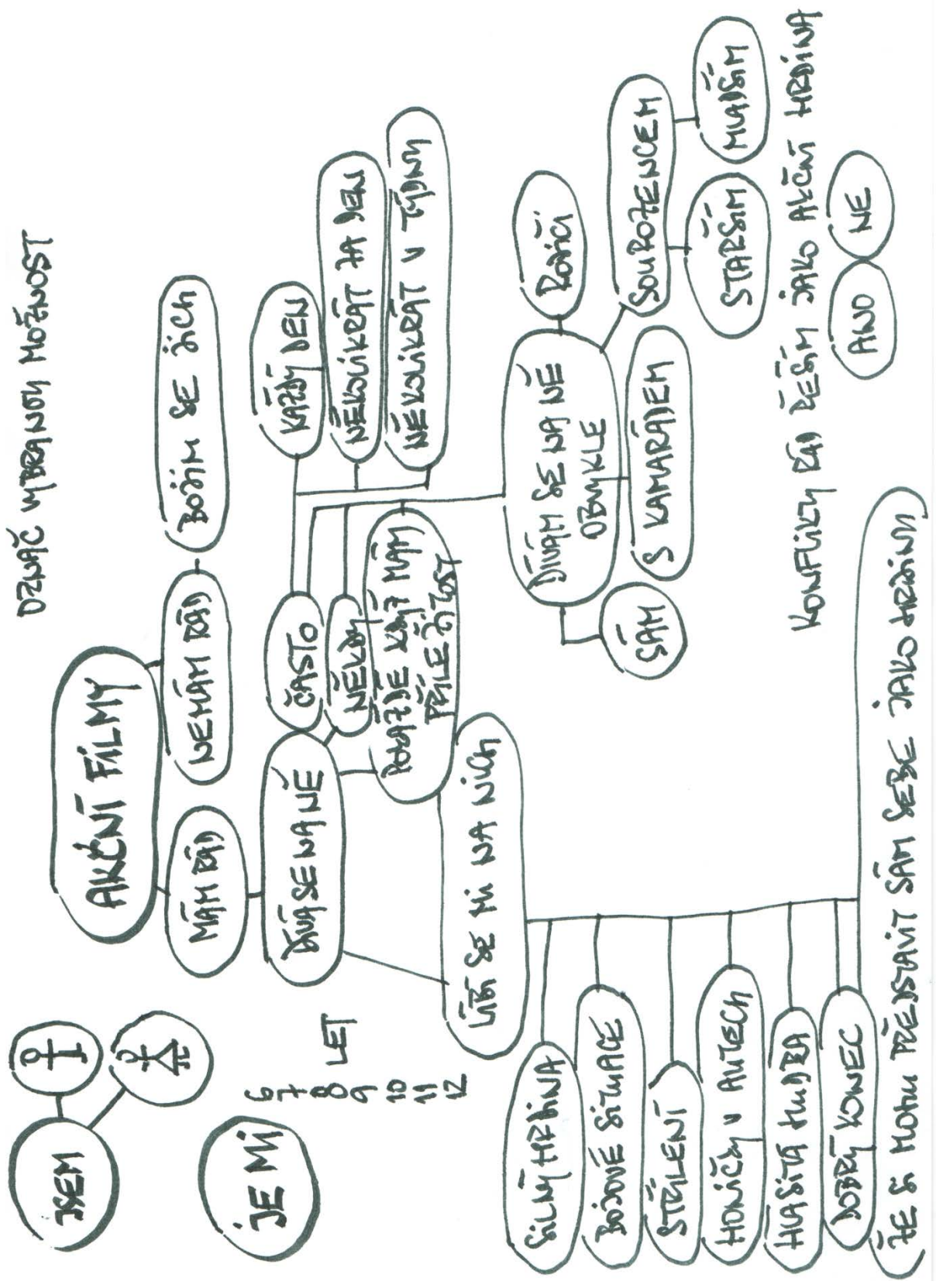
předtištěný „pavouk“, psací potřeby, pastelky

Průběh:

Žáci vyplní „pavouka“.

Mohou dopisovat, dokreslovat, vybarvovat (záleží na představě pedagoga, zda bude dále s textem i se zjištěnými výsledky pracovat v podobě diskusí, preventivních projektů apod.).

DZVUČĚ VYBRANOU MOŽNOST

Pracovní list č. 4

I. stupeň ZŠ

SEX a SEXUALITA

Vím o tom něco?

Cíl činnosti:

Pohovořit s žáky na téma sex a sexualita se záměrem ukázat jim, že se jedná o důležité téma, se kterým je ale potřeba nakládat moudře, citlivě a slušně.

Časová dotace:

Určí si pedagog sám, za vhodné považujeme pracovat s tímto tématem opakovaně, vracet se k němu, minimálně však čtyřikrát za školní rok, vhodné je využívat mezipředmětové vztahy.

Pomůcka pro učitele:

- www.msmt.cz: Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy na základních školách
- www.planovanirodiny.cz: Metodický pokyn MŠMT k výuce sexuální výchovy na základních školách

Průběh:

Doporučujeme tuto posloupnost v práci s následujícími pojmy:

- vztah dvou lidí (rozdíl mezi kamarádstvím, přátelstvím, láskou)
- zamilovanost a láska (jak se projevují u rodičů, sourozenců, zda jsou žáci již sami zamilovaní)
- sex a sexualita, přirozené součásti života každého jedince (co je jejich smyslem, jak se projevují, např. u starších sourozenců, spolužáků, rodičů)
- erotika (kde všude je možno se s ní setkat)
- pornografie (zakázané ovoce, které láká, jak s ním nakládat)
- puberta (čas intenzivního sexuálního probuzení)

Poznámka:

S tímto tématem by měl pracovat pouze pedagog, který má zcela ujasněn vlastní vztah k veřejnému hovoru o sexuálních tématech, který je s tímto tématem vyrovnán a vládne příslušnými vědomostmi a dovednostmi jak o sexu a sexualitě hovořit s žáky I. stupně ZŠ.

Tento pracovní list vyžaduje intenzivnější přípravu pedagoga, zejména na vytvoření slovníčku/seznamu pojmů, se kterými bude pracovat.

Při práci s tímto tématem je potřeba i na I. stupni ZŠ rozlišovat věkové skupiny, jinak pracovat s žáky prvního nebo druhého ročníku a jinak s žáky čtvrtého nebo pátého ročníku.

Pracovní list č. 5 II. stupeň ZŠ MOHU TAM DÁT VŠE?

Cíl činnosti:

Procvičení vědomostí, jak nakládat s internetovým obsahem z hlediska věku uživatele a jeho možného ohrožení.

Časová dotace:

45 min, práce jednotlivců

Pomůcky:

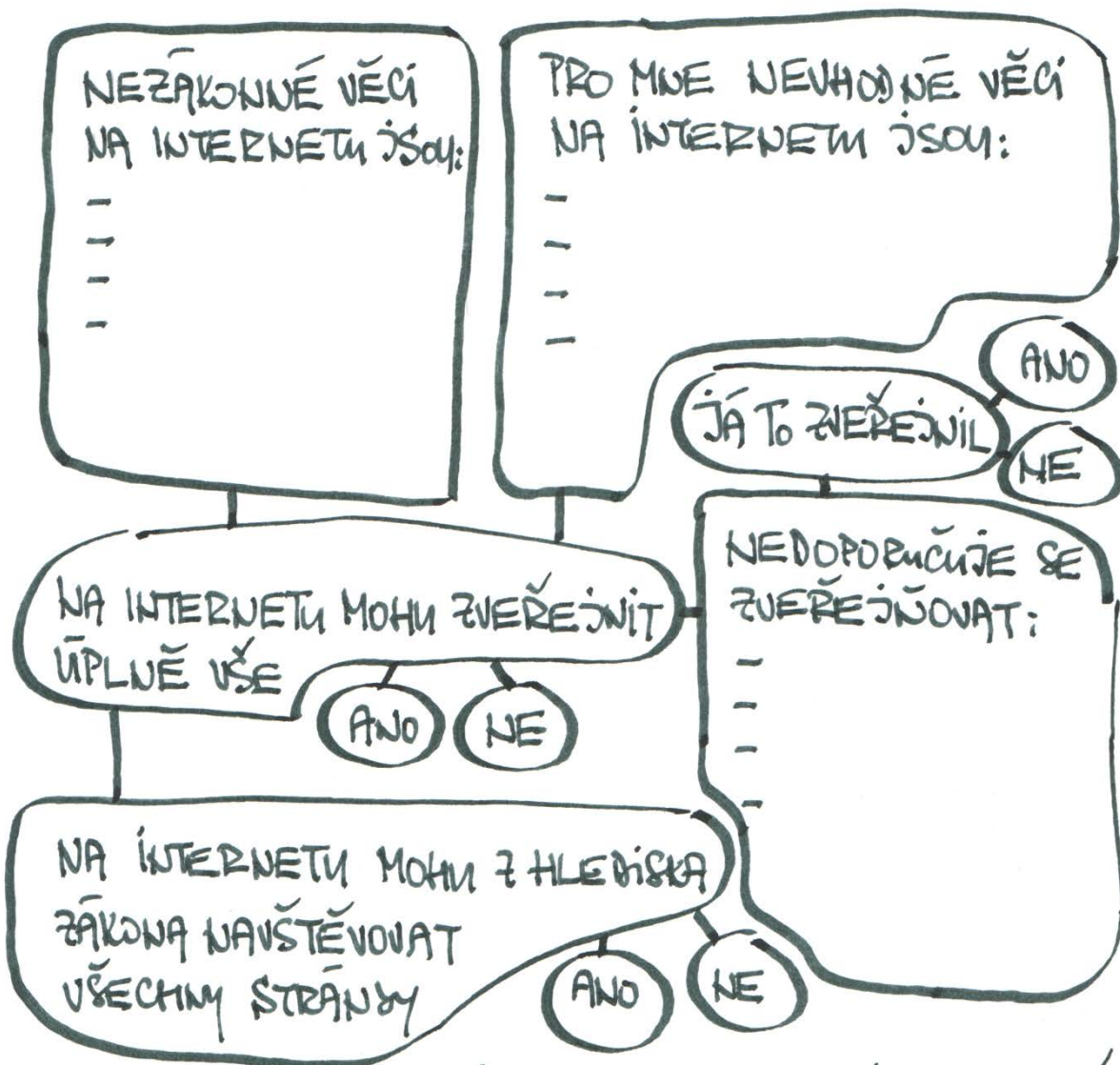
předtištěná grafická příloha, psací potřeby, pastelky

Průběh:

Žáci samostatně pracují s pracovním listem, v závěru hodiny stručná rekapitulace správného obsahu jednotlivých bublin (vhodné zapisovat na tabuli), možná krátká diskuse na téma množství hodin trávených na počítači.

Poznámka:

Pracovní list může sloužit také jako velmi jednoduchý průzkum, kolik času tráví žáci na počítači, jaké jsou jejich vědomosti o vhodnosti internetového obsahu a zda se považují za „PC odborníky“.

JE MI ... LET. S POČÍTAČEM ŽIJÍ JIŽ ... ROKŮ. O INTERNETU A SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH MĚ...

MOHU NA NETU VŠE
DOKRESLĚTE, DOPIŠTE,
VYBARVĚTE

Pracovní list č. 6

II. stupeň ZŠ

VYHUBLÁ KRÁSKA

Porovnání názorů žáků na pro-ana jednání

Cíl činnosti:

Porovnání názorů dívek a chlapců na výsledky pro-ana jednání. Poukázání na důsledky pro-ana jednání a dopady na jedince po stránce zdravotní, psychické a sociální. Vedení ke zdravému životnímu stylu.

Časová dotace:

2 x 45 min (dvouhodinovka), práce jednotlivců, práce celé třídy

Pomůcky:

PC učebna, poznámkový papír, psací potřeby.

Průběh:

1. hodina - v počítačové učebně jednotlivci vyhledají základní informace o pojmu a hnutí pro-ana (např. na Wikipedii), vyhledají několik ukázek ana-webů, zejména těch s prezentovanými fotografiemi, činí si poznámky o tom, co se dozvěděli, co je zaujalo. Pokud je k dispozici tiskárna, mohou vytisknout části, které je nejvíce oslovily. Tato činnost je přípravou pro 2. hodinu.

2. hodina - řízená diskuse, ve které žáci sdělují své názory a pocity související s danou problematikou, které si utvářeli v průběhu předchozí hodiny. Z názorů a pocitů jednotlivců nakonec dívky a chlapci zvlášť formulují společný názor na pro-ana jednání. Pedagog zapíše názory obou skupin na tabuli. V případě rozdílnosti názorů je vhodné s tímto tématem dále pracovat.

Poznámka:

Pokud se v třídním kolektivu nalézá někdo trpící poruchou potravy, je na místě zvážit vhodnost užití tohoto pracovního listu z hlediska možných rizik.

Pracovní list č. 7

II. stupeň ZŠ

Š - D - E

Šikana, diskriminace, extremismus - sociálně patologické jevy, jejichž společným prvkem jsou agresivita a násilí.

Cíl činnosti:

Přivést žáky k poznání, že agresivita a násilí jsou společným jmenovatelem těchto tří jevů. Pokusit se vytvořit u žáků náhled na nebezpečnost jak šikany, tak diskriminace i extremismu.

Časová dotace:

2 x 45 min (dvouhodinovka), práce jednotlivců, práce skupin

Pomůcky:

PC učebna, Wikipedie, poznámkový list, psací potřeby, pokyny k činnosti skupinám

Průběh:

1. hodina – žáci pracují s Wikipedií, vyhledávají samostatně hesla šikana, diskriminace, extremismus, studují základní i související texty, činí si poznámky. Tato činnost je přípravou pro druhou hodinu

2. hodina – žáci jsou rozděleni do pěti skupin, které budou realizovat stejnou činnost, ale budou mít rozdílná zadání, učitel vysvětlí zadání každé skupině zvlášť (pro urychlení je vhodné pokyny k činnosti předat písemně)

Skupina A, B, C, D – údaje zjištěné v průběhu první hodiny společně zpracují do prezentace na dané téma, ze skupiny vyberou jednoho, který práci skupiny odprezentuje.

- skupina A – šikana
- skupina B – diskriminace
- skupina C – extremismus
- skupina D – spojující prvky těchto tří jevů, společné projevy, důsledky jejich existence
- skupina E – je skupinou pozorovatelů. Všímají si aktivity jednotlivců i celých skupin, při prezentaci hodnotí její úroveň z hlediska obsahu i způsobu provedení, svá pozorování a hodnocení prezentují jako poslední skupina

Poznámka:

2. hodina je svým průběhem náročná, je možno ubrat z hodiny první ve prospěch hodiny druhé. Ukázalo se jako výhodné pracovat bez přestávky mezi hodinami.

Pracovní list č. 8

II. stupeň ZŠ

SEXTING

Cíl činnosti:

Vyjádřování pocitů a názorů na citlivé téma související s pubertou a rozvíjející se sexualitou.

Časová dotace:

45 min, diskuse celé třídy (v kruhu, neformálním prostředí apod.)

Průběh:

Sdělení informací a témata k diskusi:

1. Sexting je elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií nebo videí se sexuálním obsahem.
2. Třináctiletá dívka postupně zveřejnila sérii svých fotografií v posloupnosti: obličej – postava – těsné tričko s velkým výstřihem – horní díl plavek a sukně v dráždivé, koketní póze. Akce trvala necelé tři týdny a ukončila ji matka po upozornění sousedky.
3. Mladí lidé úmyslně nabízejí své snímky s erotickým/sexuálním podtextem. Cílem je zisk.

V diskusi se pracuje se s otázkami:

1. Kdo se již s něčím podobným setkal?
2. Zkusil někdo něco podobného sám?
3. Kdo nezkusil, ale láká jej to?
4. Je sexting prvním krokem k pornografii?
5. Jak na danou problematiku nahlízejí jednotlivci?
6. Může být obdobné počínání ohrožující?
7. Jakým způsobem, v čem?

Poznámka:

Otázky jsou pouze doporučující. Pedagog si může formulovat otázky dle vlastních potřeb v návaznosti na situaci ve třídě.

Pracovní list č. 9 III. stupeň SŠ EXTREMISMUS

Cíl činnosti:

Samostatné zpracování obtížného tématu dle konkrétně vymezených kritérií.

Průběh:

Práci s tímto pracovním listem musí předcházet práce s metodickým textem.

V rámci domácího úkolu studenti zpracují pojednání, v němž odpoví na šest základních otázek:

- objasnění pojmu extremismus,
- kdo k němu tíhne,
- z jakého důvodu,
- čím mohou být extremistická hnutí nebezpečná,
- příklady několika extremistických hnutí,
- prameny, ze kterých student čerpal.

Rozsah: maximálně dvě strany normovaného textu.

Hodnocení ve dvou možných rovinách (záleží na pedagogovi):

- úkol byl odevzdán
- kvalita odvedené práce

Pracovní list č. 10

III. stupeň SŠ

SMRT ANOREKTIČKY

Cíl činnosti:

Varování před možným fatálním vyvrcholením pro-ana jednání.

Časová dotace:

2 x 45 min (dvouhodinovka), práce jednotlivce, práce celé třídy.

Pomůcky:

Práce s příběhem.

Papír formátu A4 s vytištěným příběhem a návodem, jak s ním pracovat, psací potřeby.

Průběh:

1. hodina:

Každý student obdrží papír s tímto textem:

Příběh: Smrt anorektičky.

“Jmenuji se Aneta. Je mi sedmnáct. Jsem tlustá, nesnáším se, nenávidím se, když se podívám do zrcadla je mi ještě hůř. Všichni mi říkají, že bych měla pořádně jíst, že jsem jenom kost a kůže. To je ale jenom jejich propaganda abych byla jako všichni ostatní. Všichni do řady, žádná svoboda, jenom lajna po které budu muset celý život šlapat. Maturita, vejška, manžel, děti, jenom starosti a starosti a nakonec smrt. Nic co bych mohla ovlivňovat a udělat úplně sama.”

“... jo, ana je fakt to jediný, co můžu dotáhnout do konce. Když budu fakt dobrá a nevzdám to, tak prostě můžu umřít, dokonale hubená, nejhubenější mrtvola jaká se kdy v rakvi ocitla. Ale jako, když nebudu až tak dobrá, tak furt to dotáhnou aspoň na bezpohlavní holku bez prsou, bez menstruace - a to jako bude hustý, protože kdo by chtěl bejt dospělej a starej a tlustej...a žít, studovat, pracovat, mít jednu rodinu...”

“Vážila jsem 63 kilo. Ted' mám 43. Za rok a půl. Snídaně 0, oběd jablíčko a dietní suchar, večere nízkotučný jogurt. Když vydržím, za dva roky nebudu vážit skoro nic!”

Nevydržela. Zemřela po šesti měsících v důsledku podvýživy a celkové vyčerpanosti organismu.

S textem pracujte podle této nápovědy:

1. Bez dlouhého přemýšlení uveďte pocity, které cítíte v souvislosti s přečteným příběhem.
2. Byli byste schopni takového jednání?
3. Liší se vaše myšlení od myšlení Anety? V čem?
4. Jak vidíte sami sebe?
5. Mohl někdo Anetě pomoci? Jakým způsobem?
6. Jak byste příběh upravili, aby skončil alespoň trochu optimisticky?

2. hodina

Prezentace vlastních pocitů a názorů ve společné diskusi. Sebereflexe a reflexe na názory a pocity druhých. Souhlasná a nesouhlasná stanoviska. V začátku této hodiny jsou určeni pozorovatelé (dívka a chlapec), kteří zůstanou mimo diskusní dění a v závěru ostatním sdělí svá pozorování (dívka sleduje chlapce a chlapec dívky) a dle nich nejdůležitější myšlenky a pocity, které v průběhu diskuse zaznamenali.

Pracovní list č. 11
III. stupeň SŠ
PRÁVNÍ POVĚDOMÍ STUDENTŮ

Zodpovědnost jedince za zveřejněný obsah z hlediska zákonnosti.

Cíl činnosti:

Získání jednoduchého přehledu o informovanosti studentů o zákonnosti zveřejňovaných materiálů.

Časová dotace:

45 min, z toho 15 min práce jednotlivců, 30 min vyhodnocení odpovědí, krátká diskuse

Pomůcky:

předtištěný text, psací potřeby

Průběh:

Studenti pracují s předtištěným textem dle uvedených pokynů. Společná kontrola správnosti odpovědí. Pedagog si může připravit vlastní kontrolní list, vychází přitom z vlastního přehledu znalostí studentů k danému tématu.

Poznámka (odpovědi):

1 – 18; 2 – 18; 3 – 15; 4 – 18; 5 – 18, 18; 6 – trestným činem; 7 – vždy nelegální, nezákonná; 8 – trestným činem; 9 – 18; 10 – nesmí; 11 – smí, smí, 18; 12 – věk; 13a – nezákonné; 13b – nezákonné; 13c – 18, nezákonné; 13d – nevhodné; 13e – nezákonné; 13f – nezákonné; 14 – nevhodný, nezákonný

Text na následující straně.

Doplňte, samostatně, bez dlouhého přemýšlení. Časový limit 15 min.

1. Jedinec se obecně stává zodpovědným za své činy dovršením roku života.
2. Stránky určené dospělým je obecně možno navštěvovat od roku života.
3. Sexuální styk mohou praktikovat jedinci od roku života.
4. Jedinci mohou sami sebe fotografovat nebo natáčet při sexuálním styku od roku života.
5. Legální pornografie zobrazuje osobu ve věku let a starší, která nevypadá jako osoba mladší let.
6. Nabídnutí legální pornografie osobě mladší 18 let je
7. Dětská pornografie je legální – nelegální.
8. Držení, výroba nebo šíření dětské pornografie je
9. Pornografie je legálně přístupná osobám starším .. let.
10. Nezákonný obsah se zveřejňovat.
11. Nevhodný obsah se obecně zveřejňovat ..., ale někdy být dostupný až osobám od ... let.
12. Vhodnosti obsahu se posuzuje s ohledem na uživatele internetu.
13. Na internetu je:
 - a. zveřejnění erotické povídky na místě dostupném dětem
 - b. zveřejnění týrání osoby nebo zvířete
 - c. zveřejnění fotografie nebo videa vlastního sexuálního aktu pořízeného před rokem života
 - d. schvalování jakéhokoli násilí
 - e. nabádání k jakémukoli trestnému činu
 - f. vyhrožování usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody
14. Obsah stránek většiny extrémistických organizací je většinou a často i

Důležité online odkazy a zdroje:

Link	Co zde najdu?
http://cs.wikipedia.org/wiki/Sexuální_výchova	Wikipedie, sexuální výchova
http://en.wikipedia.org/wiki/Pro-ana	Wikipedie (eng.), pro-ana
http://klarissa.webgarden.cz/	Jeden z českých pro-ana webů
http://www.prevence-praha.cz/pro-youth	Portál primární prevence rizikového chování v Praze
http://en.wikipedia.org/wiki/Daniel_Pearl	Kauza Daniela Pearl na Wikipedii (eng)

Doporučená literatura
<i>Extremismus a jeho vývoj na území ČR</i> , měsíčník PREVENCE sociálně patologických jevů, 4/2003, Ústav psychologického poradenství a diagnostiky Brno 2003
Násilí, J. Kovařík, <i>Sborník z 1. národní konference</i> , Humanitas Profes, Praha 2001
D. Seifertová, J. Praško, C. Höschl, <i>Poruchy příjmu potravy, Postupy v léčbě psychických poruch</i> , Academia medica pragensis 2004
P. Hartl, H. Hartlová. Anorexie mentální, <i>Psychologický slovník</i> , Portál 2000
J. Chmelík. <i>Symbolika extremistických hnutí</i> . Armex Praha 2000
J. Spilková. <i>Sexualita dětí a dospívajících</i> .
<i>Virtuální realita, in Patologické závislosti</i> . UPPD 2002
P. Weiss. <i>Rizikové chování v dospělosti</i> .
Šámal, P. a kol. <i>Trestní zákoník</i> . C. H. Beck 2009

Materiál vznikl v rámci projektu Škola bezpečně online: Zvýšení kvality vzdělávání v oblasti bezpečného užívání internetu v Pardubickém kraji. Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.12/04.0016.

Tento projekt je prostřednictvím Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost financován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vydalo Národní centrum bezpečnějšího internetu v roce 2012.

Na materiálu spolupracovali Mgr. Anna Mašková, Mgr. Kateřina Lukášová, Mgr. Rastislav Pacák a Mgr. Jana Brandejsová.

www.saferinternet.cz

www.ncbi.cz

www.bezpecne-online.cz